

УВЕКАВЕЧЫЛІ ІМЁНЫ ЁСІХ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар. «МС».)

Збор яшчэ працягваўся, калі прадпрымальнік Аляксандр Круковіч, у якога заказалі выраб помніка, аб'явіў, што грошай не возьме, а лічыць гэта сваім укладам у справу ўвекавечання памяці. На сельскім сходзе прадпрымальніку падзякавалі, а грошы вырашылі перанакіраваць на добраўпарадкаванне могілак. Помнік вырабілі даволі хутка. На гранітных старонках манумента на беларускай мове пералічаны ўсе нявінна забітыя жыхары вёскі і змешчаны звесткі пра факт знішчэння Сітніцкага Двара разам з жыхарамі.

Новы манумент урачыста адкрылі 9 мая 2016 года. На мерапрыемства сабраліся сотні людзей. Прыехалі сваякі цяперашніх вяскоўцаў і тых людзей, хто знайшоў спакой пад плітамі мемарыялаў.

Такім чынам, на месцы расстрэлу 75-гадовай даўніны цяпер утварыўся своеасаблівы комплекс з розных памятных знакаў. Падняўся малады лес, высокія стройныя сосны цягнуцца да сонца. На ўсе лады пяюць птушкі, вакол — цэлае мора кветак. Такія прыгожыя мясціны ў іншай сітуацыі маглі б быць ідэальным месцам для адпачынку, а сталі могілкамі з адной магілай для ўсёй вёскі. Парадак тут падтрымлівае стараста, ёй дапамагаюць школьнікі і актывісты.

На адкрыцці помніка была і Антаніна Анісімава. У яе тут ляжаць маці, бацька, брат з жонкай і дзецьмі. Антаніна Філіпаўна ўспамінае, што немцы не з першага разу спалілі вёску і забілі яе жыхароў. Першы раз яны наляцелі

пасля адной партызанскай дыверсіі — падрыву моста. Але партызанскі атрад сумеў даць адпор. Карнікаў затрыма-лі, людзі тым часам змаглі збегчы ў лес. Уцякала з усімі тады і 12-гадовая Тоня. У адной хаце засталася на ложку паралізаваная жанчына. Дык немцы яе вынеслі, пасадзілі на накрыўку калодзежа, застрэлілі, а труп скінулі ў калодзеж. Калі на пахаванне няшчаснай сабраліся Тоніны сваякі, бабуля і забрала дзяўчынку да сябе ў суседнюю вёску — як адчувала, што адным налётам не скончыцца. Потым яна пераправіла Тоню да замужняй сястры Алены ў Сінкевічы. Дзяўчынка не было дома 12 лістапада, таму і засталася жыць.

— Як гаравалі пасля вайны, вам і не раскажаць, — згадвае Антаніна Філіпаўна. — Галодная была часта. Як хто дасць місачку проса, за шчасце было. У сястры яшчэ ў вайну захварэў муж, памёр на наступны дзень пасля вывалення. Яна засталася з двума малымі. А тут яшчэ я. Дапамагала па гаспадарцы, чым магла. Потым мяне нават аддавалі ў «заработкі» — даглядаць малое дзіця. Працавала ў полі з ранніх гадоў. Ды што тут гаварыць... Нават калі выйшла замуж, некаторы час з маладым мужам жылі ў зямлянцы. Потым нам калгас лесу выдзеліў. Выгадалі чатырох дзяцей, цяпер у мяне восем унукаў, восем праўнукаў. Часам думаю: цяжкае жыццё было, але Бог даў мне доўгі век, значыць, я павінна жыць за іх, сваіх родных, суседзяў, тых, каго расстралялі...

— Дарэчы, Грыша (Клімовіч. — Аўт.) усё жыццё жыў у Расіі. Паехаў туды да сваякоў, дзеці там жывуць, уну-

Антаніна АНІСИМАВА.

кі, — успомніла Антаніна Анісімава. — Але часта прыязджаў: цягнула яго ў родныя мясціны. Я ўжо яго сустракала як роднага. Мы ж з ім удваіх засталіся. Дык вось у адзін з прыездаў і памёр тут, у роднай вёсцы, не вытрымала сэрца...

У сваёй хаце бабуля Антаніна цяпер пражывае адна. Найбліжэйшая дачка — у Сінкевічах, часта наведвае матулю. Адзін сын жыве пад Мінскам, другі ў Брэсце. Тыя, вядома, выбіраюцца радзей. Бабуліна гаспадарка — гэта некалькі курачак, сабака ды кошка з кацянятамі. Калі лепей сябе адчувае, яшчэ і ў краму самастойна дабярэцца. А вось зайсці да помніка, каб пакланіцца родным, ёй самастойна ўжо не пад сілу: чакае, калі дзеці завяжуць.

Святлана ЯСКЕВІЧ. yackevich@zviazda.by

Лунінецкі раён.

ПРАФІЛАКТЫКА

КАБ ХРАМЫ НЕ ГАРЭЛІ...

У Гродзенскай вобласці ўзмацняюць меры бяспекі культурных устаноў, але свечкі ў храмах запальваць можна

3 2003 года тут адбылося 12 пажараў. Страты склалі больш за 20 тыс. рублёў, не абышлося і без ахвяр. У агні загінуў вяртаўнік аднаго з храмаў. Літаральна ў чэрвені дашчэнтку згарэў драўляны касцёл у вёсцы Ключчаны Астравецкага раёна, які быў пабудаваны 300 гадоў таму.

Падчас круглага стала.

дойлідства знаходзяцца ў зоне рызыкі.

— Мы выявілі шмат недахопаў, — зазначае **начальнік аддзела нагляду і прафілактыкі Гродзенскага абласнога ўпраўлення МНС Андрэй МІХАЛЬЧАНКА.**

— На 280 аб'ектах адсутнічае альбо няспраўная сістэма аўтаматычнай пажарнай сігналізацыі. На многіх няма нават вогнетушцеля, разам з тым эксплуатаецца абсталяванне, якое знаходзіцца ў аварыйным стане. І гэта не адзін-два аб'екты, а больш за сотню.

Таксама ратавальнікі звярнулі ўвагу на прылады, якія абараняюць ад удару маланкі. Як аказалася, многія храмы пазбаўлены такога важнага сродку супрацьпажарнай бяспекі, хоць узгаранні па гэтай прычыне таксама зафіксаваны.

З названымі праблемамі азнаёмы прадстаўнікі рэлігійных аб'яднанняў падчас круглага стала, арганізаванага Гродзенскім аблвыканкамам і абласным упраўленнем МНС. Святарам рэкамендавана ў самы бліжэйшы час ліквідаваць недахопы ў сваіх прыходах — у першую чаргу ўстанавіць аўтаматычную пажарную сігналізацыю.

УСЁЙ ГРАМАДОЙ

Калі зазірнуць у гісторыю храмаў, можна даведацца, што многія з іх неаднаразова ўзводзіліся на месцы былых папалішчаў. Менавіта так на пачатку мінулага стагоддзя адбылося і з царквой Казанскай Божай Маці, што ў аграгарадку Парэчча Гродзенскага раёна. Папярэдні храм згарэў у сярэдзіне XIX стагоддзя. Пасля таго як сабралі грошы, пачалі будаваць новую драўляную царкву. Адбылося гэта больш за сто гадоў таму. Цяпер царква і каталіцкі касцёл з'яўляюцца самымі старажытнымі будынкамі агра-

радкі і ўваходзяць у спіс гісторыка-культурнай спадчыны. Праўда, царква патрабуе рамонту, і гэтыя работы вядуцца не адзін год. Але ў найбліжэйшы час вырашана збор сродкаў накіраваць на супрацьпажарную бяспеку.

— Зараз будзем усталёўваць грамаадвод, у нас ужо ёсць вогнетушцель і сістэма пажарнай сігналізацыі, — кажа настаўніца Аляксандр Іваноў.

Але многія прыходы невялікія і забяспечыць самастойна ўстаноўку аўтаматычнай сігналізацыі яны не ў стане.

— Наша епархія будзе дапамагаць такім прыходам, — паведаміў **намеснік канцлера Гродзенскай каталіцкай епархіі**

Антоній ГРЭМЗА. — Сродкі будзем збіраць мэтанакіравана, у кожным прыходзе.

Святарам рэкамендавана ў самы бліжэйшы час ліквідаваць недахопы ў сваіх прыходах — у першую чаргу ўстанавіць аўтаматычную пажарную сігналізацыю.

Ужо вырашана, што да канца ліпеня ў большасці храмаў адрамантуюць электраправодку, забяспечаць наяўнасць вогнетушцеляў, а таксама заключаць дагаворы на тэхнічнае абслугоўванне сістэм пажарнай сігналізацыі.

Меры бяспекі актуальныя для касцёлаў і цэркваў, бо да іх ёсць доступ «жывому» агню. Цяпер свечкі запальваюць толькі пад наглядам альбо падчас службы, а не так, як раней, калі храмы наведвалі групы турыстаў ці паломнікаў. Праўда, святары папярэджваюць, што ў невялікіх храмах пажарная сігналізацыя спрацоўвае нават і тады, калі ідзе служба. Гэта можа адбыцца як ад запаленых свечак, так і пры кадзэнні (размахванні кадзілам). Але адмаўляцца ад традыцыйнага абраду, які рыхтуе прыхаджан да малітвы, ніхто са святароў не збіраецца.

Маргарыта УШКЕВІЧ. margo@zviazda.by

Касцёл згарэў дашчэнтку.

Аляксандр ВЯРСОЦКІ, начальнік галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Гродзенскага аблвыканкама:

— Літаральна за некалькі тыдняў была праведзена рэвізія пажарнай бяспекі культурных аб'ектаў. Яна паказала, што многія пытанні трэба вырашаць неадкладна, каб не дапусціць паўтарэння надзвычайнай сітуацыі, якая адбылася з касцёлам у вёсцы Ключчаны.

Гэта павінна хваляваць не толькі ўлады, бо сітуацыя датычыцца бяспекі і святароў, і ўсіх прыхаджан, якія наведваюць храмы. Гэта яшчэ і работа па захаванні гісторыка-культурнай спадчыны, бо пераважная большасць культурных будынкаў адносіцца менавіта да гэтай катэгорыі.

АГОРНУТЫ ПОЛЫМЕМ

У вобласці не памятаюць другі такі выпадак. Старажытны касцёл Святога Яўхіма быў знішчаны агнём за лічаныя хвіліны. Якія страты і хто вінаваты — разбіраюцца следчыя органы. Але найбольш магчымай прычынай здарэння называюць парушэнне правілаў эксплуатацыі электрасетак і абсталявання. Устаноўлена, што электрычная праводка знаходзілася ў аварыйным стане.

Трыма гадамі раней аналагічная прычына пажару ўстаноўлена ў праваслаўным храме Свяціцеля Мікалая Цудатворцы ў пасёлку Юрацішкі Іўеўскага раёна. Праўда, вынік не быў такі жудасны, як у Ключчанах. Агонь пашкодзіў храм часткова — дах, сцяну і маёмасць вакол алтара. Тым не менш страты склалі амаль 3,5 тыс. рублёў.

Небяспечная праводка прывяла да ўзгарання касцёла Архангела Міхаіла ў вёсцы Скрундзі Дзятлаўскага раёна. У выніку страты — амаль 2 тыс. рублёў.

Не абышлі пажары і гродзенскія храмы. Больш за шэсць гадоў вялося ўзнаўленне Фарнага касцёла XVII стагоддзя, драўляны алтар якога поўнасцю выгарэў, у тым ліку пацярпелі рэльефныя калоны, дэкор і чатыры ўнікальныя скульптуры. Пажар узнік ад кароткага замыкання праводкі. Старажытная харальная сінагога таксама не пазбегла ўзгарання. Тры гады таму тут узнік пажар з-за парушэння правілаў экс-

Мясцовыя ўлады і ратавальнікі пастаянна

трымаюць на кантролі пажарна-тэхнічны стан храмаў. Але апошні выпадак з касцёлам, які поўнасцю згарэў, прымусіў больш пільна паглядзець на гэту праблему.

плуатацыі сістэмы ацяплення. У выніку пашкоджана перакрыццё паміж паверхамі. Гродзенская сінагога — адна з найстарэйшых у Еўропе і занесена ў спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў Беларусі. Дарэчы, сінагога пабудавана на рэштках храма XVI стагоддзя, які згарэў у 1900 годзе.

У ЗОНЕ РЫЗЫКІ

Мясцовыя ўлады і ратавальнікі пастаянна трымаюць на кантролі пажарна-тэхнічны стан храмаў. Але апошні выпадак з касцёлам, які поўнасцю згарэў, прымусіў больш пільна паглядзець на гэту праблему. У адпаведнасці з даручэннем старшыні Гродзенскага аблвыканкама была праведзена татальная праверка ўсіх культурных устаноў рэгіёна. У чэрвені даследавалі 520 храмаў розных канфесій — цэрквы, касцёлы, мячэці, сінагогі і іншыя. Аказалася, што многія аб'екты царкоўнага